

Oponentní posudek habilitační práce

JUDr. Petra Téglá Ph.D.

Veřejné seznamy podle občanského zákoníku

V postavení oponenta jmenovaného podle § 72 odst. 7 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, a čl. 3 odst. 6 hlavní normy UP č.j. B1-08/4-HN, Řádu habilitačního řízení a řízení ke jmenování profesorem na Univerzitě Palackého v Olomouci, ze dne 24. 11. 2008, podávám tento

posudek:

I. Celkově:

1. Posuzovaný spis zahrnuje 366 stran; z toho 342 stran připadá na vlastní rozpravný text a 24 nečíslovaných stran na obsah, seznam zkratek, motto a seznam literatury. V obsahu kandidát uvádí seznam částí, kapitol, subkapitol a dalších (nižších) tematických celků, do nichž je práce strukturována, jen názvy bez odkazu na příslušné strany spisu, což ztěžuje orientace čtenářů i posuzovatelů. Seznam literatury má 182 položky (z nich 12 odkazů je na vlastní habilitantovy práce publikované samostatně nebo ve spoluautorství); z jinojazyčných titulů autor uvádí 48 prací v polštině, 20 v němčině (provenience německé, rakouské a švýcarské), dále 4 tituly slovenské a 2 v angličtině. Résumé ve spisu chybí.

Ocenění zaslouží obsáhlý poznámkový aparát s 1130 poznámkami pod čarou.

2. Spis je členěn na osm částí obsahujících (1) úvodní výklady a dále pak pojednávajících postupně o (2) formální publicitě, (3) kolizi limitovaných věcných práv, (4) principu knihovního pořadí, (5) přednostním právem ke zřízení věcného práva, (6) principu materiální publicity, (7) poznámce rozepře a (8) poznámce spornosti. Jak naznačeno, autor obsah jednotlivých částí dále posloupně strukturuje do menších textových celků (označovaných římskými a arabskými číslicemi a majuskulemi).

Rozvržení textu je ze systematického hlediska logické a obsahově pokrývá rozebíranou látku. Mimo obsah spisu zůstalo, jak habilitant zdůrazňuje (s. 3) pojednání o intertemporálních otázkách. To však nelze považovat za nedostatek nebo chybu; intertemporalita představuje zvláštní téma, které lze jistě pojednat v rámci tématu veřejných seznamů, ale lze je také

ponechat bez povšimnutí, aniž to je vlastnímu tématu veřejných seznamů na újmu. Myslím, že to je věc náležející do výsostného autorova rozhodnutí.

3. Habilitační práce nese název *Veřejné seznamy podle nového občanského zákoníku*. Faktem je, že z obsahu spisu autor věnoval přes 90% obsahu katastru nemovitostí, zatímco problematice ostatních veřejným seznamů krátký přehled na s. 21 – 33 obsahově nepřekračující diskusní úvod do této dílčí problematiky. Autor sice i v jiných textových částech spisu pracuje s pojmem veřejného seznamu, ale obsahově se věnuje až na nepatrné výjimky (např. na s. 278) takřka výlučně katastru nemovitostí. Název tak působí poněkud nadneseně.

4. Spis není habilitantovým výlučným dílem. Autor na s. 3 upozorňuje, že se část výkladu o některých aspektech dobré víry, publikovaná již v r. 2013, spoluautorsky náleží Filipu Melzerovi. Nicméně, vzhledem k tomu, že jeho podíl na celkovém obsahu posuzované habilitační práce je nepatrný, nelze z této skutečnosti vyvozovat nic negativního.

II. K jednotlivým částem práce

1. V úvodních výkladech (s. 4 – 37) se autor zabývá problematikou a vývojem knihovního a tabulárního práva, zaměřuje se na koncept veřejných knih, resp. veřejných seznamů dle občanského zákoníku jako registrů právních objektů (s. 9) a jejich funkcí. V přehledu (s. 11 an.) pojednává o hlavních zásadách (principech), které tento institut ovládají. Detailněji se věnuje pojetí veřejných seznamů ve smyslu úpravy občanského zákoníku (s. 21 an.) a analyzuje, které registry zřízené právními předpisy mimo občanský zákoník vyhovují jeho pojetí veřejných seznamů. Správně zdůrazňuje, že nerozhoduje označení příslušné evidence, ale materiální hledisko (s. 26 an.). Nepochybně si však i autor sám uvědomuje, že východiska, které na s. 21 spíše naznačil, než detailně analyzoval, nemohou než nastavit základ pro další diskusi a hledání správných (možná lepších) a doktrínou i praxí všeobecně uznaných závěrů. V závěru první části autor zajímavě pojednal o funkci právních implantátů v souvislosti s inspiračními zdroji aktuální české úpravy analyzované problematiky.

2. Ve výkladu o formální publicitě veřejného seznamu a zvláště o působení, vyvrácení a konfliktech domněnek spojených se zápisem do něho (s. 38 – 66) zaujme pečlivý rozbor zkoumaných otázek (např. co kryjí slova „právo k věci“ na s. 44 an.), stavěný na detailním porovnání obsahu zákonných právních pravidel v občanském zákoníku a ve srovnatelných zahraničních úpravách, včetně přihlížení k tamější doktríně a praxi.

3. Obsáhlá třetí část (s. 67 – 105) věnovaná kolizi limitovaných věcných práv a způsobům jejich řešení zaujme propracovanou argumentací. Je namístě shodnout se s autorem, že panující zásadou občanského zákoníku je zásada pořadí doplněná v některých aspektech zásadou redukce (s. 73 – 74), přičemž pořadí je chápáno jako složka obsahu limitovaného věcného práva (s. 76). Zdůrazňuje se snaha zdejšího zákonodárce chránit dříve vzniklá limitovaná věcná práva před právy vzniklými později a také chránit limitovaná věcná práva vzniklá později před následnou extenzí práv dříve vzniklých (s. 79). Podnětná je podle mého názoru úvaha řešit v některých případech kolizi těchto práv analogickou aplikací právního pravidla v § 1153 o.z. (s. 83).

4. Čtvrtá část (s. 106 – 164) pojednává o zásadě knihovního pořadí. To je problematika mimořádně závažná a její zpracování naráží na několik obtížně řešitelných otázek s ohledem na složité provazby základního ustanovení § 981 o.z. s dalšími právními pravidly v občanském zákoníku i mimo něj, dikci příslušných ustanovení místy ne zcela jednoznačnou a zatím publikované disparátní názory jednotlivých autorů v odborné literatuře.

Autor se s těmito otázkami snaží vypořádat odpovědně a s náležitou argumentací, byť sám všechny jeho závěry nemohu přijmout bez výhrad. Nedomnívám se např., že by byla „zvláštní“ a hodná relativizace odlišná koncepce zápisu vlastnické služebnosti a výměnku (s. 115) a už vůbec nesdílím myšlenku o „praktické totožnosti“ výměnku a služebnosti (tamtéž).

Naopak se např. s habilitantem shoduji v závěru, že nic nebrání ujednání o změně pořadí i u jiných limitovaných věcných práv (s. 127 an.) než ohledně zástavního práva, ve vztahu k němuž to výslovně upravuje § 1372 o.z. Spíše bych se zamyslel, nakolik je namístě argumentovat ve prospěch analogické aplikace právního pravidla § 1372 o.z. na tyto jiné případy a zdali by nebylo lépe stavět argumentaci na jiném základu. Jakékoli věcné právo k cizí věci (a jeho pořadí je, jak habilitant dovodil na s. 76, složkou jeho obsahu) se nutně dotýká práv a zájmů vlastníka zatížené věci. Speciální povaha § 1372 o.z. je podle mého názoru dána právě tím, že připouští dohodu zástavních věřitelů o změně pořadí zástavního práva a současně nevyžaduje souhlasný projev vůle dotčeného zástavního dlužníka. Jistěže „není jediný důvod proč vylučovat možnost smluvního ujednání o změně knihovního pořadí“ (s. 128) i u jiných limitovaných věcných práv, leč nedomnívám se, že teleologie pravidla a jeho obdobného použití může sahat tak daleko, že by rovněž v těchto jiných případech měla být vůle vlastníka zatížené věci rovněž irelevantní. Autor k tomuto závěru dospívá rovněž (s.

134), a tak mám za to, že úvaha o analogii právního pravidla § 1372 o.z. na jiné případy použitelná není a že je vhodnější argumentovat jinak.

Podle mého názoru si zvlášť příznivé hodnocení zaslouží zasvěcený výklad k problematice plynoucí ze zákonné úpravy výhrady přednostního pořadí (s. 138 an.). Podrobnému rozboru české úpravy předchází reflexe polských zkušeností s řídkým praktickým využíváním srovnatelného institutu. Sdílím názor, že chování recipientů obdobných právních úprav různých a třeba i sousedních zemí nemusí být shodné (s. 139 - 140) a že nabídka specifického právního institutu – a zejména v úpravě věcných práv – k využití je vhodná. Ostatně nejde o víc než o nabídku k využití, k němuž v praxi dojít nemusí, ale také může, a to třeba i po delším časovém odstupu.

5. Pátá část (s. 165 – 201) se věnuje přednostnímu právu ke zřízení věcného práva. Autor analyzuje rozdíly tohoto institutu a výhrady přednostního pořadí, pojednává o funkci a povaze přednostního práva a podrobně analyzuje všechny aspekty institutu z pohledu hmotněprávního i procesního.

6. V šesté části (s. 202 – 275) autor podrobně rozebírá zásadu materiální publicity. Vyzdvihuje její význam a zdůrazňuje její funkční souvislost s formální publicitou katastru nemovitostí a dalších veřejných seznamů (s. 203). Detailně analyzuje předpoklady působení materiální publicity a v systematickém sledu řeší dílčí otázky s tím spojené. Z nich lze vyzdvihnout např. habilitantův výklad k problematice úplatnosti (s. 228 an.), v němž prohloubil a doplnil svá již dříve publikovaná stanoviska. Stejně tak si zaslouží zvláštní ocenění partie pojednávající o dobré víře a její presumpci (s. 238 an.). Ztotožňuji se např. s názorem, že při posuzování dobré víry je vždy zapotřebí „přihlížet ke zvláštnímu postavení toho, o jehož dobrou víru jde“ (s. 246).

7. Tématem sedmé části je poznámka rozepře (s. 276 – 309). Kandidát se blíže zabývá účelem zkoumaného institutu, velmi podrobně stavem knihovním, skutečným právním stavem a rozpory mezi nimi, příčinami vzniku takových rozporů, způsobem jejich odstraňování a podmínkami stanovenými pro řádnost takového postupu. Autor mj. dovozuje, že žaloba, jíž se uplatňuje dotčené právo podle § 985 o.z., spadá pod obecnou úpravu určovací žaloby [§ 80 písm. c) o.s.ř.], a tudíž je nutné tvrdit a dokazovat žalobcův naléhavý právní zájem na určení. Nedomnívám se, že je tomu tak. V práci se sice odkazuje na dosavadní judikaturu, ta však vznikala na půdorysu zcela jiné zákonné úpravy. Přirozeně nemůže být žaloba tohoto druhu úspěšná, pokud ten, komu zapsané právo svědčí, např. nepopírá a uznává žalobcovo

vlastnické právo a projeví relevantní vůli k nápravě. Tyto a podobné situace však podle mého názoru neodůvodňují podřazení žaloby podle § 985 o.z. k určovacím žalobám podle § 80 písm. c) o.s.ř. V uvedených případech by měl soud žalobu zamítnout jako šikanózní, nikoli pro nedostatek naléhavého právního zájmu.

8. Předmětem analýz osmé části spisu (s. 310 – 342) je institut poznámky spornosti. Rozbor je, ostatně jako v jiných částech práce, podrobný a všestranný. Přesvědčivé jsou např. autorovy závěry k otázce, zda dosah § 986 o.z. míří jen na ochranu knihovních věcných práv, nikoli práv obligačních (byť byla do katastru nemovitostí zapsána) nebo věcných práv mimoknihovních (s. 315 an.) nebo jeho výklady o povaze a běhu lhůt na s. 327 an.

III. Hodnocení

Spis podle mého názoru nepochybně *splňuje standardní požadavky kladené na habilitační práci* a v určitých směrech je i překračuje.

Habilitant prokázal hluboké znalosti problematiky pojednané v posuzované práci i schopnost tvůrčího vědeckého myšlení a výsledek jeho práce a řada závěrů, k nimž dospěl, představuje pro nauku civilního práva přínos. Nepochybným vědeckým přínosem je také funkční detailní rozbor srovnatelných zahraničních úprav, zejména německé, polské, rakouské, popř. švýcarské a některých dalších, a snaha zúročit z těchto poznatků přínos pro interpretaci tuzemské právní úpravy. Jakkoli je zásadně správné autorovo východisko, že při recepci právního pravidla jedné země do jiného právního řádu je namístě vycházet z myšlenky, že právní pravidlo má v novém prostředí působit stejně jako v zemi původu (s. 35), nelze pominout kontext právního řádu jako celku a kontext právní kultury jiného prostředí, do nějž recipovaná úprava vstupuje a které její působení může modifikovat. Např. v oblasti korporálního práva a jeho transplantátů z německého právního prostředí do českého najdeme v tom směru řadu příkladů. Kladně je nutné hodnotit autorův analytický přístup k judikatuře. Názornosti výkladu významně pomáhají četné příklady.

Autorovým naturelem je podmíněno, že je ve svých závěrech a v hodnocení názorů jiných autorů je často příliš kategorický, což nemusí být vnímáno jako nejvhodnější přístup k vedení a rozvoji odborného diskursu. Vzhledem k nečetným literárním výstupům k pojednané problematice autor polemizuje nejčastěji s Lenkou Vrzalovou (Občanský zákoník. Komentář. III. C. H. Beck. Nezaznamenal jsem však autorovo vyjádření k dalšímu paralelnímu komentáři (Občanský zákoník. Komentář. III. Wolters Kluwer), kde relevantní ustanovení

komentoval Tomáš Kindl. Téglov kritický přístup se projevuje i v tom, že poukazuje na nedostatky, spornost dikce, nejasnosti i v těch ustanoveních občanského zákoníku, jejichž koncepci inicioval a jejichž navržené znění v rámci kodifikačních prací diskutoval a hodnotil a v průběhu legislativních prací také hájil. Autorovi slouží ke cti, že se tyto skutečné (někdy však podle mého názoru jen domnělé) nedostatky snaží odstranit výkladem nebo náměty *de lege ferenda*.

V některých dílčích bodech se oponent s habilitantovými závěry neshoduje. To však není ani účelem habilitační práce a oponentovi to nebrání, aby formuloval následující

závěr:

Habilitační práci Petra Téglu „Veřejné seznamy podle občanského zákoníku“ hodnotím jako způsobilou pro habilitační řízení, doporučuji ji k dalšímu procesnímu postupu a

navrhuji,

aby Petru Téglu byl po obhajobě habilitační práce, vykonání habilitační přednášky a dalších procedurálních náležitostech vyžadovaných zákonem o vysokých školách a řádem habilitačního řízení na Univerzitě Palackého udělen vědeckopedagogický titul „docent“ v oboru práva občanského.

Zároveň navrhuji, aby se habilitant při ústní obhajobě práce vyjádřil k této otázce:

Při pojednání problematiky veřejných seznamů se kandidát několikrát zabýval v různých souvislostech dílčími otázkami spojenými s rejstříkem zástav. Navrhuji tedy, aby se kandidát vyjádřil, v čem spatřuje klady a zápory platné úpravy rejstříku zástav a v čem by se měla v rámci úvah *de lege ferenda* změnit.

V Plzni, dne 19. října 2016

Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

